

Andrej Dular

Metliška obrtnonadaljevalna šola

Obrtno šolstvo je bilo pomembno za kvaliteten razvoj obrtnih dejavnosti, vendar je bilo razvito le po večjih mestih. V Avstriji so nastopile zanj ugodnejše razmere po letu 1876, ko je zanj postala pristojna država. Podobno slabe razmere do takrat so bile glede obrtnega šolstva tudi na Kranjskem. Šele po avstrijskem državnem zakonu o obrtnonadaljevalnih šolah, ki je bil sprejet na podlagi ministrske uredbe februarja 1883,¹ so se razmere začele spreminjati. Zaradi državnih šolskih podpor je število šol v naslednjih desetletjih naraslo.

Pogoj za ustanovitev in delovanje obrtnonadaljevalne šole v določenem kraju je bilo zadostno število šoloobveznih učencev (med 20 in 30) v šolskem okolišu. Šoloobvezni učenci v obrtnonadaljevalnih šolah so bili vajenci, mlajši od 18 let, ki so se pri mojstrih učili določene obrti. V takšne šole pa so se vpisali tisti vajenci, ki so dokončali ljudsko šolo in so bili torej veščci pisanja, branja in računanja.²

Ustanovitev obrtnonadaljevalne šole v kraju je bila za kraj prestižnega pomena, hkrati pa tudi veliko finančno breme. Poleg državnega in deželnega sklada in zbornice za trgovino in obrt so morali šolo vzdrževati predvsem krajevni podporniki kot so bili občina, obrtna zadruga, hranilnice in posamezni darovalci. Ti so morali zbrati večino sredstev, saj je tretjinski delež, ki naj bi ga za delovanje šole letno prispevala država, največkrat prihajal v manjšem znesku in z zamudo.

Zato ni čudno, da so v pripravljalni odbor za ustanovitev šole povabili ponavadi župana, zdravnika, načelnika obrtne zadruge, ravnatelja posojilnice, učitelje in ugledne obrtnike. Ti so bili glede na družbeni položaj, ki so ga imeli v kraju, porok, da bo šola zmogla uresničiti vsakoletni učni načrt.

V Beli krajini so ustanovili dve splošni obrtnonadaljevalni šoli. V Metliki v šolskem letu 1890/91, v Črnomlju pa v šolskem letu 1909/10. Obe sta zadoščali za izobraževanje obrtnih in trgovskih vajencev in vajenk v Beli krajini do druge svetovne vojne.

Pod vplivom ugodnih razmer, ki so bile v 80. letih splošno naklonjene obrtnemu šolstvu, so tudi v Metliki spoznali, da je za napredek obrtništva nujno, da ustanovijo obrtno nadaljevalno šolo. Pri tem je Metličanom pomagala tudi deželna vlada, ki je 10. decembra 1889 naslovila na Zbornico za trgovino, obrt in industrijo (TOI) v Ljubljani pismo o potrebi obrtne šole v Metliki. V pismu je pisalo, »da je v Metliki precejšnje število obrtnih učencev, ki so brez nadaljevalnega pouka, /in da se bo/ vsled tega ustanovila obrtna nadaljevalna šola. Izvoljen je uže začasni šolski odbor, kateri je tamošnjim obrtnim razmeram primeren učni načrt sestavil. Predno pa se šola otvori, treba je vedeti, kako se bodo vzdrževalni stroški poravnali. Občina metliška obljubila je preskrbeti prostore, kurjavo in svečavo za šolo.«³ Stroški za vzdrževanje so bili v ustanovitvenem letu za šolo preračunani na 573 gld. To pa je bilo za metliško občino, ki se je ravno takrat ubadala s stroški za gradnjo novega poslopja ljudske šole, kar precejšen, morda tudi nedosegljiv finančni zalogaj. Da bi obrtna šola v Metliki kljub pomanjkanju lokalnih finančnih virov (ti so bili pogoj, da je za delovanje šole prispevala svoj delež tudi država) v letu 1890 vendarle zaživela, naj bi 50 gld. podpore za šolo zagotovila Zbornica TOI. Takšne denarne podpore so bile tudi sicer deležne

¹ Saša Serše, Obrtnonadaljevalne šole na Kranjskem v obdobju od 1772 do 1918. Šolska kronika, Zbornik XXVIII/1995, št. 4, str. 64. (v nadaljevanju: S. Serše).

² S. Serše, 68.

³ Arhiv R Slovenije, Zbornica za trgovino, obrt in industrijo, fasc. 100/2 L–R. Posamezne obrtno nadaljevalne šole po deželi. (v nadaljevanju: ARS, TOI, Posamezne).

enake šole po deželi. V pismu so Zbornico TOI tudi zaprosili, naj v poročilu, ki ga bodo poslali deželni vladi, izjavi, »da bode dala obrtni nadaljevalni šoli v Metliki za 1890. leto 50 gld. podpore.«

Očitno je, da je Zbornica TOI deželni vladi pritrdilno odgovorila v nekaj dneh, saj je bil njen odgovor takorekoč pogoj za ustanovitev obrtrnonadaljevalne šole v Metliki. To lahko sklepamo iz vsebine pisma, ki ga je Zbornica TOI poslala obrtrnonadaljevalni šoli v Metliki 14. marca 1891, ko so že potekli trije meseci, odkar je bila ustanovljena. V pismu je omenjen čas ustanovitve obrtne šole v Metliki in tudi šoli namenjena subvencija za leto 1891: »C. kr. dež. vlada je Zbornici (TOI) z dopisom 6.1.1891 javila, da se je v Metliki 15. decembra 1890 otvorila obrtno nadaljevalna šola. Podpisana zbornica toplo pozdravlja ta nov, napredku tamošnjih obrtnih učencev namenjen zavod in se usoja slavnemu odboru vljudno javiti, da je visoko C. kr. trgovsko ministrstvo potrdilo sklep podpisane zbornice, da se da obrtni nadaljevalni šoli v Metliki za 1891. leto donesek 50 gld. Slavni odbor naj tedaj pošlje zbornici položnico, in brž ko to prejme, bode poslala znesek.«⁴

Metliška obrtrnonadaljevalna šola je delovala od ustanovitve leta 1890 vse do prve svetovne vojne. Za svoje delovanje je dobivala deželne in državne dotacije, razen teh pa še dotacije Franc Jožefove podporne ustanove. V letu 1891 je dobila šola na primer od dežele 150 gld., od države 200 gld. in od Franc Jožefove podporne ustanove 50 gld. podpore. Ta znesek je v desetletju do leta 1901 pri posameznih donatorjih zrasel na 400, 820 in 60 gld. Kasneje pa so se ta sredstva spreminjala, tudi zmanjševala, in v letu 1913 tudi zmanjšala samo na deželno dotacijo v višini 400 goldinarjev.⁵

Iz statističnega poročila za šolsko leto 1893/94 razberemo, da je šola, ki je imela pripravljalni tečaj ter 1. in 2. razred, obiskovalo 59 učencev (50 s slovenskim, 7 s hrvaškim in 2 z nemškim materinim jezikom), da so bili ti učenci po vrsti obrti, ki so se je učili, kovači (4), kolarji (1), pleskarji (1), mizarji (12), strojarji (1), peki (2), trgovci (10), klobučarji (1), krojači (11) in čevljarji (16). Šola je bila povezana s štirirazredno ljudsko šolo, imela pa je vodjo šole, kateheta in dva učitelja. Pouk, ki je bil obvezen, je potekal v slovenskem jeziku. Denarne subvencije za šolo pa so prispevali: država 200 fl, dežela 150 fl, trgovsko obrtna zbornica 50 fl, občina Metlika 50 fl, obrtna zadruga Metlika 30 fl, kranjska hranilnica 50 fl in Franc Jožefova podporna ustanova 35 fl.⁶

Kljub bolj ali manj stalnim dotacijam sta obrtrnonadaljevalna šola v Metliki ali v njenem imenu tudi metliška občina velikokrat prosili Zbornico TOI v Ljubljani za finančno podporo. Denar so potrebovali tudi zaradi povečanega števila učencev v posameznih šolskih letih, dodatnih trgovskih tečajev, nabave učnih pripomočkov in knjig za šolsko knjižnico.⁷ Finančno podporo šoli pa je včasih odtegnila metliška zadruga obrtnikov. Kje so bili vzroki za takšno ravnanje, bi lahko presodili iz starejših dopisov med obrtno zadrugo in obrtno šolo pred prvo svetovno vojno. V njih se čuti nenehni »boj« za pristojnosti in oblast na izobraževalnem področju. Obrtni mojstri so se čutili ogrožene, saj so vse do ustanovitve šole v zadrugi sami skrbeli za izobraževanje vajencev in opravljanje pomočniških izpitov. S šolo so te pristojnosti začeli izgubljati, njihovo po tradiciji še vedno cehovsko naravnano obrtno združenje pa se je moralo začeti spreminjati. Šolniki so se seveda počutili zapostavljene, ker jih niso upoštevali.

Ohranjeni so prav zanimivi dopisi nadučitelja Valentina Burnika z obrtno zadrugo in njenim vodstvom, ko je želel uveljaviti z zakonom predpisana šolska pravila in pristojnosti. Tako je na primer v dopisu 3. oktobra 1913 prosil obrtno zadrugo, naj razveljavi sklep, s katerim niso šoli namenili za leto 1913 nikakršnih denarnih sredstev, prav tako pa je tudi prosil, naj zadruga »ne proglašaja vajencev, ki so dolžni tukajšnjo obrtno nadaljevalnico pohajati z ozirom na 11. člen pravil zadruge vseh obrtnikov metliškega sodnega okraja v Metliki, pomočnikom, ako se ne izkažejo z

⁴ ARS, TOI, fasc. 100/2 L–R. Posamezne.

⁵ S. Serše, 60.

⁶ ARS, TOI, fasc. 100/2 L–R. Posamezne. Dopis, datiran 15. maja 1894.

⁷ ARS, TOI, fasc. 100/2 L–R. Posamezne. Dopis odbora obrtno nadaljevalne šole v Metliki Obrtni zbornici v Ljubljani 20.1.1898.

Kat. št. 1

Kolna pristo
po razpisu c. kr. ministrstva
z dne 10. junija 1878, t. št. 2939.

SPRIČEVALO

OBRATNE NADALJEVALNE ŠOLE.

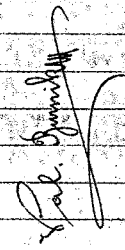
Barbič Janez, rojen v Metliki, na Kranjskem
23. julija 1882, po poklicu čevljar

je hodil v šolskih letih 1899/1899, 1899/1899, 1899-1900 pridno

v obrtno nadaljevalno šolo v Metliki

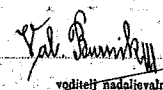
Njegovo vedenje je bilo popolnoma primerno

Naučil se je posamičnih učnih predmetov tako:

	Red	Podpis
Elementarnega prostornega risanja	zadostno	
Geometričnega risanja in elementarne geometrije	zadostno	
Strokovnega risanja za čevljarje	dobro	
Obrtnega spisa	zadostno	
Obrtnega računanja	zadostno	
Obrtnega književstva	zadostno	
Nemškega	zadostno	
Terenskega	zadostno	

Skupno število zamujenih učnih ur 55, od teh opravičenih 20

v Metliki dne 1. maja 1900

voditelj nadaljevalne šole.

Stopnje v tem spričevalu rabljenih izrazov:

Št.	Vedenje	Obiskovanje	Napredek
1.	popolnoma primerno	prav prišlo	prav dobro
2.	primerno	pridno	dobro
3.	menj primerno	presledoma	zadostno
4.	neprimerno	zanikarno	nezadostno

Nadomni Karel Geršek na Dolenjski

Spričevalo čevljarkega vajenca Janeza Barbiča iz Metlike, ki je med letoma 1896 in 1900 obiskoval obrtno nadaljevalno šolo v Metliki (original hrani Belokranjski muzej v Metliki)

Žig obrtrionadaljevalne šole v Metliki iz leta 1901

odhodnim spričevalom tukajšnje obrtne nadaljevalnice /.../, ter da se določi jednega izmed tukajšnjih učiteljev za izpraševalca teoretičnih predmetov pri vajeniških izpitih za pomagače.⁸ Posredovati je moralo celo okrajno glavarstvo v Črnomlju, ki je marca 1914 izdalo odlok »v zadevi posejanja obrtno nadaljevalne šole v Metliki in izdaji učnih spričeval oz. pomagalskih pisem,« v katerem je prizadetim jasno razložilo obrtno zakonodajo glede teh vprašanj.⁹

Šola je delovala vse do prve svetovne vojne, ko je odbor zadruga vseh obrtnikov v Metliki 8. septembra 1914 na predlog odbornika Ivana Jerine, čevlarskega mojstra iz Metlike, sklenil zaprositi glavarstvo v Črnomlju, »da bi se začasno pouk na obrtno nadaljevalni šoli ustavil vsled pomanjkanja delavcev in vsled tega, ker je več mojstrov iz Metlike na vojsko odšlo ter svoje delavnice zaprlo, nakar so se njih vajenci razšli.«¹⁰ Glavarstvo je združenemu odboru željo izpolnilo, saj so že na naslednji odborovi seji, ki je bila 11. oktobra 1914,¹¹ prebrali dopis črnomaljskega okrajnega glavarstva z dne 15. septembra 1914 o tem, da so obvestili šolski odbor obrtne šole, »da s poukom za enkrat letos ne prične.«¹²

Pouk so res prekinili, vendar pa so bile potrebe po izobraževanju trgovskih vajencev v Metliki očitno tako velike, da je šolski odbor, ki ga niso razpustili, poslal 10. decembra 1916 Trgovski in obrtniški zbornici v Ljubljani naslednji dopis: »Z izbruhom svetovne vojne je prenehala tudi tukajšnja obrtna nadaljevalna šola, deloma, ker je mnogo obrtnikov ustavilo svoje obratovanje in odpustilo vajence, deloma pa, ker so vzdržatelji šole odtegnili isti svojo podporo. Z obrtno nadaljevalno šolo pa je prenehal tudi trgovski tečaj, dasi se število trgovskih vajencev ni nič znižalo. Trgovci, uvidevši slabe posledice zaključenja trgovskih tečajev, so opetovano zaprosili, da se trgovski tečaj zopet otvori. Podpisani šolski odbor je letos ustregel želji trgovcev in otvoril sporazumno s c.kr. šolskim nadzornikom za obrtno nadaljevalne šole, vladnim svetnikom Ivanom Šubicem, trgovski tečaj.«¹³

Trgovski tečaj, ki so ga kmalu zatem izpeljali, je zajel 1. in 2. razred. V 1. razredu so poučevali računstvo 2, spisje 2 in nemščino 1; v 2. razredu pa računstvo 2, trgovsko in menično pravo 1, knjigovodstvo 1, nemščino 1. (številke pomenijo število ur na teden). Šola je za omenjeni tečaj dobila 100 K podpore.¹⁴

Podobni trgovski tečaji so tekli tudi v naslednjih letih, šola pa, kakor lahko razberemo iz drugih dokumentov, v celoti ni mogla spet zaživeti takoj po prvi svetovni vojni. Zanj si je sicer prizadeval šolski ravnatelj Konrad Barle, ki je jeseni 1920 pozval zadrugo obrtnikov v Metliki, naj sklepa o ponovni otvoritvi obrtno nadaljevalne šole. Načelstvo zadruga je šolskemu odboru

⁸ Belokranjski muzej Metlika, Arhiv obrtnikov, leto 1913 (v nadaljevanju: BMM).

⁹ BMM, Arhiv obrtnikov, leto 1914.

¹⁰ BMM, Arhiv obrtnikov, Zvezek sejhinih zapisnikov 1907–1931.

¹¹ prav tam.

¹² BMM, Arhiv obrtnikov, leto 1914.

¹³ ARS, TOI, fasc. 100 L–R. Posamezne.

¹⁴ prav tam.

odgovorilo, da se »obrtna nadaljevalna šola zopet otvori, in sicer za letos (1920) pripravljajni tečaj in I. razred za obrtniške vajence in vsi trije razredi trgovskega tečaja. /.../ Obrtniki se zavežejo, da bodo svoje vajence redno pošiljali v šolo in skrbeli, da se bodo vajenci lepo obnašali, ubogali in čuvali šolsko opravo in učne pripomočke.« V pismu so še zapisali, da bo obrtna zadruga prispevala letno za šolo 500 K, če se odprejo vsi omenjeni razredi, če pa se organizirajo samo razredi trgovskega tečaja, pa le 100 kron.¹⁵

Leto dni kasneje (9. oktobra 1921) je obrtna zadruga izvolila iz svojih vrst trgovca Ivana Trampuša za zastopnika v šolskem odboru obrtno nadaljevalne šole in mizarja Antona Stipaniča kot njegovega namestnika.¹⁶

Na občnem zboru obrtne zadruge 24. junija 1923 je odbornik Franc Weiss predlagal, da bi zaprosili državno upravo, naj bi spet vpeljala obrtnonadaljevalno šolo v Metliki na državne stroške, ne pa na stroške obrtnikov, ker so ti že preveč obdavčeni.¹⁷ Očitno je bilo, da šola po prvi svetovni vojni ni in ni mogla zaživeti, saj zanjo ni bilo državnih dotacij. Vendar Konrad Barle v svojih prizadevanjih, da bi šola vendarle ponovno odprli, ni odnehal in je po naročilu sreskega poglavarja v Črnomlju 5. novembra 1925 pred občnim zborom obrtne zadruge dobil naročilo, naj ponovno poizkusi z odprtjem obrtne nadaljevalne šole v Metliki. V pismu je zapisal: »Da je obrtna nadaljevalna šola potrebna, mi ni treba pojasnjevati – to vedo najboljše oni, ki jo nimajo. Zato so vsi večji kraji takoj po zaključku svetovne vojne otvorili obrtno nadaljevalne šole – tako tudi naše sosedno mesto Črnomelj. Predno pa otvorimo obrtno nadaljevalno šolo, moramo vedeti, ako bomo zmogli stroške, zato si dovoljujem vprašati zgledni zbor – 1. Ali ste za to, da se zopet otvori obrtno nadaljevalna šola? 2. Koliko se obvežete prispevati k vzdrževalnim stroškom? Prosim za pismen odgovor.«¹⁸ Na občnem zboru, 8. novembra 1925, si metliški obrtniki z Barletovo prošnjo niso delali preveč skrbi. Šolsko vodstvo so poprosili, »naj da natančnejše podatke radi obrtno nadaljevalne šole v Metliki.«¹⁹ Upravitelja obrtnonadaljevalne šole Konrada Barleta pa za odgovor ni bilo treba dvakrat prositi. Že sredi januarja 1926 je poslal obrtni zadrugi dopis, v katerem pravi, »da 60 obrtnih vajencev željno pričakuje, da se obrtna nadaljevalna šola zopet otvori«. Hkrati je poslal zadrugi tudi predračun šolskih stroškov za leto 1926, ki bi znašali 19.530 din.²⁰

Vendar se tudi v tem letu ni dogodilo nič, kar bi premaknilo delovanje obrtne šole z mrtve točke. Septembra 1926 se je zamenjal zadrudni odbor, namesto dotedanjega načelnika Ivana Trampuša je postal načelnik obrtne zadruge metliški usnjar Franc Weiss.²¹ Tako kot doslej so v zadrugi celo leto proglaševali vajence za pomočnike brez spričevala obrtno nadaljevalne šole in se niso menili za ugovore šolskega vodstva zoper takšno početje. V izpraševalno komisijo tudi niso vabili šolnikov.²² V decembru 1926 pa so se zadeve okrog obrtne šole le začele premikati na bolje. Kakor je na seji zadrudnega odbora poročal članom načelnik Weiss, je šolski upravitelj Konrad Barle sklical anketo o obrtni nadaljevalni šoli. Zaradi obrtne šole so nameravali sklicati tudi občni zbor zadruge obrtnikov.²³

Na občnem zboru, ki je bil 9. januarja 1927, so ugotovili, da je učiteljstvo sicer pripravljeno učiti, na razpolago pa ni sredstev, s katerimi bi njihovo delo tudi plačali. Nadejali so se državne podpore v prihodnjem letu, v tistem trenutku pa bi bil izhod le v tem, da bi povečali takse ali da bi starši vajencev plačevali učnino. Zadruga bi lahko prispevala le 1500 din. Nazadnje so na občnem

¹⁵ Hišni arhiv posestnika in trgovca Ivana Trampuša iz Metlike. (Hrani Mirko Trampuš, Metlika).

¹⁶ BMM, Arhiv obrtnikov. Zvezek sejnih zapisnikov 1907–1931.

¹⁷ prav tam.

¹⁸ BMM, Arhiv obrtnikov, leto 1925. Dopis Konrada Barleta Občnemu zboru zadruge vseh obrtnikov metliškega sodnega okraja v Metliki.

¹⁹ BMM, Arhiv obrtnikov. Zvezek sejnih zapisnikov 1907–1931. Zapisnik, datiran 8.11.1925.

²⁰ BMM, Arhiv obrtnikov, leto 1926. Barletov dopis 14.1.1926 obrtni zadrugi za metliški sodni okraj.

²¹ BMM, Arhiv obrtnikov. Zvezek sejnih zapisnikov 1907–1931. Zapisnik, datiran 19.9.1926.

²² BMM, Arhiv obrtnikov. Zvezek sejnih zapisnikov 1907–1931. Zapisnik, datiran 14.11.1926.

²³ BMM, Arhiv obrtnikov. Zvezek sejnih zapisnikov 1907–1931. Zapisnik seje zadrudnega odbora 26.12.1926.

zboru sklenili, da bodo obrtni vajenci plačevali na leto 100 din učnine, trgovski vajenci pa 200 din. Za plačila so zadolžili mojstre.²⁴

Kljub dobrim nameram šole niso odprli niti v letu 1927. Zbornica TOI je poslala 7. marca 1928 sreskemu poglavarju v Črnomelj dopis, ki kaže zapletenost razmer pri financiranju šole za obrtne vajence v Metliki: »Podpisana obrtna zbornica naznanja, da priporoča ustanovitev obrtno nadaljevalne šole v Metliki. Potreba po tej šoli je v metliškem okolišu tem večja, ker je ta okoliš v obrtnem oziru dokaj zaostal. Iz prošelj je razvidno, da sestavljajo obrt ljudje, ki so se obrti izučili kot samouki. Obrtna nadaljevalna šola bi znatno dvignila strokovno in splošno izobrazbo tamkajšnjega obrtnega naraščaja, s tem pa tudi strokovno stopnjo bodočih obrtnikov. Glede vzdrževanja te šole bi bilo pripomniti, da bi redni prispevek zadruga letno 1500 din in prispevek vajencev po 100 din na leto pokrili precejšnji del vzdrževalnih stroškov. Potrebno bi bilo, da priskoči na pomoč s primernim zneskom tudi občina. Prispevek zbornice bo odvisen od števila obrtno nadaljevalnih šol in od višine sredstev, ki so določena v zborničnem proračunu za podpore tem šolam. Vendar pa na ta prispevek ni računati, dokler se pouk dejansko ne prične. Ker je polovica letošnjega šolskega leta že pretekla, bi bilo umestno, da se otvori tamošnja obrtna nadaljevalna šola v prihodnjem šolskem letu. Zadruga naj bi za tekoče šolsko leto določeni znesek dodala prispevku za prihodnje leto, tako da bi njen prispevek nanesele na 3000 din. S tem bi se omogočilo tudi kritje izrednih stroškov, ki bi bili zvezani z ustanovitvijo.«²⁵

Očitno je, da so se stvari s šolo le začele premikati. Sreski poglavar v Črnomlju je 5. aprila 1928 pisal Mestnemu županstvu v Metliko glede namere, da obrtno šolo v Metliki vendarle odpro. Metliško županstvo pa je na glavarstvo v Črnomelj 16. aprila 1928 odgovorilo, da bodo namenili za obrtnonadaljevalno šolo v Metliki v 1928. letu 6000 din iz občinskega proračuna.²⁶ Okrajno glavarstvo, ki je bilo pristojno za urejanje upravnih zadev v zvezi z ustanovitvijo šole, je 18. aprila 1928 poslalo dopis tudi obrtni zadrugi v Metliki »v vednost z vabilom, da osnujete čimprej pripravljalni odbor, ki naj ukrene vse potrebno glede ustanovitve odnosno otvoritve obrtno nadaljevalne šole v Metliki. Vstopite v stik s tamošnjim šolskim vodstvom v stvari učnih moči in sploh poduka. Z odobrenim zneskom din 1500, ki ga je naslov (obrotna zadruga v Metliki, op. AD) votiral /.../ je dana finančna možnost za vzdrževanje potrebne obrtno nadaljevalne šole. Vsekakor svetujem, da se obrnete na denarno pomoč še na tukajšnje denarne zavode.«²⁷

Sreski poglavar v Črnomlju je skupni obrtni zadrugi v Metliki 15. junija 1928 poslal še naslednji dopis: »Ustanovitev obrtno nadaljevalne šole v Metliki je g. veliki župan ljubljanske oblasti v Ljubljani z odlokom O. br. 2270 od 4.6.1928 vzel na znanje in obenem odobril njeno otvoritev s prihodnjim šolskim letom. Kot zastopnika naučne uprave v šol. odboru za obrtno nadaljevalno šolo v Metliki je imenoval sreskega komisarja Franca Žnidaršiča.«²⁸

Zadeve z odprtjem obrtno nadaljevalne šole v Metliki so prišle do take stopnje, da so na seji odbora obrtno zadruga septembra 1928 ugotavljali: »Barle (Konrad, upravitelj obrtno nadaljevalne šole, op. AD), sporoča, da se bo obrtna šola zdrževala iz drž. sredstev. Sedaj pa vidimo, da moramo /tudi/ sami pomagati. Občina /bo prispevala/ 6000 din, Prva dolenska hranilnica 3000 din, Zadruga /obrotna/ 1500 din, Oblastni odbor 2000 din, Trgovinska zbornica 1000 din. Šola naj bi imela pripravljalni ter 1. in 2. razred; pouk naj bi bil ob nedeljah med 8. in 12. uro ter dvakrat na teden po 2 uri med 6. in 8. uro.«²⁹

²⁴ BMM, Arhiv obrtnikov. Zvezek sejinj zapisnikov 1907–1931. Zapisnik izrednega občnega zbora zadruga obrtnikov 9.1.1927.

²⁵ ARS, TOI, fasc. 100/2 L–R. Posamezne.

²⁶ BMM, Arhiv obrtnikov, leto 1928. Dopis Mestnega županstva v Metliki sreskemu poglavarju v Črnomelj 16.4.1928.

²⁷ BMM, Arhiv obrtnikov, leto 1928. Dopis sreskega poglavarja v Črnomlju skupni obrtni zadrugi v Metliki 18.4.1928.

²⁸ BMM, Arhiv obrtnikov, leto 1928. Dopis sreskega poglavarja v Črnomlju skupni obrtni zadrugi v Metliki 16. junija 1928.

²⁹ BMM, Arhiv obrtnikov, leto 1928. Zapisnik, datiran 23.9.1928.

POMOČNIŠKO IZPRIČEVALO

— — — — —

UPRAVA ZDRUŽENJA OBRTNIKOV

 Metliki

POTRJUJE S TEM, DA JE OPRAVIL DANES GOSPOD

Kremesca Franca

ROJEN DNE 8. junija 1914

V Metliki

OBČINI Metlika

SREZU Metlika

BANOVINI Metlika

PRED IZPRAŠEVALNO KOMISIJO TEGA ZDRUŽENJA

P O M O Č N I Š K I I Z P I T

IZ podkovarskega OBRTA

KANDIDAT SE JE IZUČIL V OBRTU PRI GOSPODU

Kremesca Franca

V KRAJU Metlika

V ČASU OD DNE 1/5. 1932 DO DNE 1/5. 1932

MED UČENJEM

JE POHAJAL STROKOVNO NADALJEVALNO ŠOLO V Metliki

NI POHAJAL STROKOVNE NADALJEVALNE ŠOLE

V Metlika DNE 2. januarja 1932

PREDSEDNIK IZPRAŠEVALNE KOMISIJE

PODPIS UPRAVE ZDRUŽENJA

Franz Kremeser

Založila in našla Histoariska Marka v Ljubljani

Pomočniško spričevalo Franca Kremesca, kovača iz Metlike, iz leta 1932, s potrdilom, da je obiskoval strokovno nadaljevalno šolo v Metliki (original v zasebni lasti)

Šola je bila tako formalno spet ustanovljena, zagotovljeni so bili tudi finančni viri za njeno delovanje in pouk se je lahko začel. Glede predmetnika, ki naj bi veljal, pa je metliški župni urad poslal oktobra 1928 načelstvu obrtne zadruge v Metliki dopis: »Hvalevredno je, da ste oskrbeli za vajence obrtno nadaljevalno šolo. Saj brez teoretične izobrazbe tudi praktična ne more biti popolna. Ni pa prav, da ste na nadaljnjo versko izobrazbo vajencev pozabili. Vajenci in mojstri so v Metliki brez izjeme katoliki, in če na to stvar še kaj držimo, je potrebna vajencem tudi verska izobrazba. Mojstri so v prvi vrsti pred Bogom dolžni skrbeti, da njih vajenci ne le ostanejo verni, ampak so jih dolžni v verskem življenju vzgajati in utrjevati. Saj so mojstri namestniki staršev. Ako pa šola dopolnjuje pouk mojstrov v posvetnih vedah, naj pomaga šola mojstrom tudi v verski vzgoji. To je toliko bolj potrebno, ker so vajenci ravno v najbolj nevarnih letih. Poseben vzrok je pa še ta, da je med vajenci tukaj veliko Hrvatov, ki sploh niso nič hodili v šolo. Zato prosim, naj se na obrtno nadaljevalni šoli vpelje tudi vsaj nekaj verouka, da bo vsaka skupina imela tedensko vsaj eno uro verouka. Opozarjam pa, da mora ta ura biti med tednom, ker ob nedeljah duhovniki nimamo časa. Lahko se tudi skupine za verouk skupaj denejo. Gregor Cerar, prošt, župnik.«³⁰

Po dolgi razpravi so odborniki obrtne zadruge glede predloga v tem dopisu glasovali. Za uvedbo verouka so bili 3 odborniki, proti pa 4, tako da je predlog župnega urada propadel.³¹

Šola je s šolskim letom 1928/29 res začela delovati, vendar pa je dotok finančnih sredstev za njeno delovanje prihajal počasneje, kakor so predvidevali. Franc Kremesec, kovaški mojster iz Metlike, ki ga je Zbornica TOI v Ljubljani 30. marca 1928 imenovala za svojega zastopnika v odboru obrtne nadaljevalne šole v Metliki, je Zbornici zato 4. avgusta 1929 poslal dopis, v katerem je pristojne opomnil, da niso metliški šoli za šolsko leto 1928/29 poslali še nikakršne podpore, čeprav sta bila prošnja in predračun zbornici pravočasno oddana. Zbornica je Kremescu kmalu odgovorila, da bo nakazala šoli v Metliki podporo v višini 2000 din za leto 1928/29.³²

S ponovnim delovanjem obrtno nadaljevalne šole so se med šolo in obrtno zadrugo spet razvnela stara nesoglasja glede oproščanja vajencev. Teh privilegijev, od katerih je imela zadruga tudi finančno korist, obrtniki nikakor niso hoteli spustiti iz rok. Upravnik šole Barle je moral posredovati, da bi obrtniki spoštovali zakonsko določilo, po katerem brez spričevala obrtno nadaljevalne šole obrtni vajenci niso mogli postati pomočniki. Barle je med drugim zadrugo prosil, »da se v bodoče brezpogojno zahteva pred proglasitvijo obrtnih in trgovskih vajencev pomočnikom izpričevalo obrtno nadaljevalne šole, sicer nima šola nikakega pomena in bi bilo primorano podpisano upraviteljstvo iskati zaščite pri Trgovski in obrtni zbornici, tudi pri velikem županu ljubljanske oblasti.«³³

Kakšne so bile dejanske razmere med šolo in obrtno zadrugo oziroma med učiteljstvom in obrtniki v Metliki, bi posredno lahko skleпали iz dopisov med obema institucijama in iz sejnih zapisnikov ter druge dokumentacije obrtne zadruge. Od ponovne ustanovitve šole, ki se je (verjetno šele) od leta 1932 imenovala Obča obrtno in trgovsko nadaljevalna šola v Metliki – Kraljevina Jugoslavija,³⁴ je zadruga vsako leto do šolskega leta 1932/33 dajala za šolo 1500 din na leto. Na občnem zboru zadruge 11.9.1932 pa so odborniki sklenili, da se podpora šoli zniža na 500 din, kar je bilo soglasno sprejeto.³⁵ Vse do leta 1939 je tako šola dobivala na leto le po 500 din združne podpore.³⁶

³⁰ BMM, Arhiv obrtnikov, leto 1928. Župni urad v Metliki načelstvu obrtne zadruge v Metliki 8. oktobra 1928.

³¹ BMM, Arhiv obrtnikov. Zvezek sejnih zapisnikov 1907–1931. Zapisnik, datiran 20.10.1928.

³² ARS, TOI, fasc. 100/2 L-R. Posamezne. Dopis F. Kremesca Zbornici TOI v Ljubljani 25.9.1929.

³³ BMM, Arhiv obrtnikov, leto 1929. Dopis šolskega upravitelja Barleta Zadrugi vseh obrtnikov metliškega sodnega okraja v Metliki 14.1.1929.

³⁴ ARS, TOI, fasc. 100/2, L–R. Posamezne. Kdaj točno je šola dobila ta naziv, bi bilo potrebno dodatno preveriti. Verjetno pa je naziv sovpadel z uveljavitvijo novega obrtnega zakona z dne 5. marca 1931, ki je začel veljati 9. marca 1932 oziroma eksekutivno z zamikom 6 mesecev, torej 9. septembra 1932. Verjetno je 9. september 1932 datum novega naziva šole v Metliki. (Dopis šole 30.9.1932, na katerem je uporabljen nov naziv in štampljka šole.)

³⁵ BMM, Arhiv obrtnikov. Zvezek sejnih zapisnikov 1907–1931.

³⁶ BMM, Arhiv obrtnikov. Blagajniška knjiga Združenja obrtnikov metliškega sodnega okraja v Metliki, izpisi za posamezna leta.

Obča obrtna nadaljevalna šola v Metliki

Kat. št. 11

Odhodno izpričevalo.

Antona Doltarja čevljarški

rojen dne 30. decembra 1915 v (na) Metliki v Dravsko b.

je obiskoval dvorazredno občo obrtno nadaljevalno šolo v Metliki

in je bil ocenjen tako

Nravno vedenje: dobro

Šolsko leto	Učni predmet	Napredek	Podpis
1931/32	Geometrija in projekcijski risanje		
	Geometrično in projekcijsko risanje		
	Prostorčno risanje	<u>dovoljno</u>	
	Strokovno risanje	<u>dovoljno</u>	<u>Doltarja</u>
	Poslovni sestavki in občni predpisi	<u>naš dobro</u>	<u>Štanič</u>
	Občno račinstvo	<u>dovoljno</u>	<u>Kalac Varaz</u>
	Obrtno knjigovodstvo		
	Poznavanje materiala		
	Verouk		

Število zamujenih učnih ur: 30 izmed teh neopravičenih 12

dne 1. maja 1932

Josip A. Doltarja
ved. nadaljevalne šole

Presodni red:

Presodni red	Presodni red	Presodni red	Presodni red	Presodni red	Presodni red

Učiteljska tiskarna v Ljubljani.

Obr. D. 15.

Odhodno spričevalo obče obrtnonadaljevalne šole v Metliki za čevljarškega vajenca Antona Doltarja iz Metlike iz leta 1932 (original v zasebni lasti)

Šolsko upraviteljstvo je obrtni zadrugi vsako leto pošiljalo »preudarek za posamezno upravno leto«, v katerem so podpornikom prikazali obseg pouka v določenem šolskem letu, število učencev, razredov in tečajev, število in vrednost učnih ur, prikazali pa so tudi stroške za šolske potrebščine. V šolskem letu 1930/31 je bilo tako v metliško obrtno nadaljevalno šolo vpisanih 57 vajencev in 15 vajenk – v pripravljalnem razredu 20 vajencev, v 1. razredu za obrtne vajence 16 vajencev, v drugem razredu za obrtne vajence pa 11 vajencev. V prvem razredu za trgovske vajence so bili vpisani 4 vajenci in 3 vajenke, v drugem razredu prav tako za trgovske vajence pa 6 vajencev in 12 vajenk.³⁷

V »preudarku« za isto šolsko leto (1930/31) je predsednik šolskega odbora Golia ugotovil, da bo šola potrebovala za svoje delovanje 26.440 din.³⁸ Ob tako visokih stroških je bil prispevek obrtne zadruge za delovanje šole res bolj simboličen, saj so bili samo za šolsko razsvetljavo predvideni stroški 1000 dinarjev. Ni torej čudno, da so tudi učitelji dobivali plačilo za svoje šolsko delo z zamudo in je morala šolska uprava prositi denar za opravljeno učiteljsko delo: »Ker je pouk na obrtno trgovski nadaljevalni šoli končal z zadnjim aprilom in ker je učiteljstvo storilo svojo obvezno dolžnost, a ni še do danes prejelo honorar za mesece januar, februar, marec in april, zato zahteva, da se ti honorarji v najkrajšem času, najkasneje pa do 3. maja izplačajo v roke prizadetega učiteljstva!«³⁹

Zaradi splošne gospodarske krize so se finančne podpore v kasnejših letih še zmanjšale in kazalo je, da bi morali šolo zapreti, če stroškov ne bi pokrili, učence pa prešolati na ljudsko šolo. Tako bi bili »obrniki in trgovci občutno prizadeti, ker bi morali pošiljati učence v šolo ob času, ko jih najbolj potrebujejo v obrtu oziroma trgovini.«⁴⁰

Vendar pa šole kljub slabim finančnim izgledom niso ukinili. Leta 1935 je izšla uredba o organizaciji, učnem načrtu, strokovni izobrazbi učiteljev in uporabi učnih knjig v strokovnih nadaljevalnih šolah. Po tej uredbi so bile s šolskim letom 1935/36 postopoma ukinjene vse tiste nadaljevalne šole, ki so imele manj kot 50 učencev. Namesto šol pa so bili ustanovljeni občasni strokovni tečaji.⁴¹ Ta uredba je bila verjetno vzrok, da so metliško šolo, ki bi zaradi manjšega števila učencev izgubila svoj status, preimenovali leta 1936 v Strokovno nadaljevalno šolo mestne občine Metlika. Šola je tako dobila tudi pri financiranju lokalni značaj, v posameznih šolskih letih pa jo je obiskovalo:

1933/34: 44 vajencev in 7 vajenk (vajenke le trg. odd.)

1934/35: 31 vajencev in 10 vajenk (vajenke le trg. odd.)

1935/36: 31 vajencev in 13 vajenk (vajenke le trg. odd.)

1936/37: 39 vajencev in 11 vajenk (vajenke le trg. odd.)

1938/39: 49 vajencev in 8 vajenk (vajenke le trg. odd.)⁴²

Ker je staremu šolskemu odboru potekel mandat, je sreski načelnik v Metliki novembra 1935 imenoval novega. Vodil ga je metliški župan in trgovec Ivan Malešič. Vodja šole je bil še naprej učitelj Jože Zalar. V šolskem odboru so bili poleg banovinskega zdravnika Gustava Omahna še metliški obrtniki in trgovci.⁴³ Tako kot prejšnji si je tudi novo imenovani šolski odbor prizadeval zagotoviti šoli finančna sredstva s prošnjami za podporo. To mu je tudi uspelo, saj je šolski pouk potekal vse do druge svetovne vojne. Na to kažejo tudi poročila o delovanju in prošnje za denarno podporo,⁴⁴ ki jih je šolski odbor še ob koncu leta 1940 pošiljal Zbornici TOI v Ljubljano.

³⁷ BMM, Arhiv obrtnikov, leto 1930. Dopis odbora obrtne in trgovsko nadaljevalne šole Zadruzi obrtnikov metliškega sodnega okraja 20.11.1930.

³⁸ BMM, Arhiv obrtnikov, leto 1930. Preudarek za upravno leto 1930/31 obrtne nadaljevalne šole v Metliki.

³⁹ BMM, Arhiv obrtnikov, leto 1930. Dopis obrtni zadrugi v Metliki in njenemu načelniku Weissu 2.5.1930.

⁴⁰ BMM, Arhiv obrtnikov, leto 1933. Odbor obrtno in trgovsko nadaljevalne šole v Metliki Zadruzi vseh obrtnikov v Metliki 30.11.1933.

⁴¹ Lojze Hočevar, Obrtno nadaljevalno šolstvo v Sloveniji. Objavljeno v: Zbornik slovenskega obrta 1918–1938. Ljubljana 1940, str. 301.

⁴² ARS, TOI, fasc. 100/2, L–R. Posamezne.

⁴³ BMM, Arhiv obrtnikov, leto 1935. Dopis sreskega načelstva v Metliki Združenju obrtnikov Metlika 30.11.1935.

Z začetkom druge svetovne vojne je tudi Strokovno nadaljevalna šola mestne občine Metlika prenehala delovati. Po drugi svetovni vojni pa šole v Metliki niso več obnovili, ker so nastopili novi, za zasebno obrt dokaj neprijazni časi.

Summary

The Vocational School in Metlika

Andrej Dular

Vocational schools in the Habsburg monarchy, at first organised only in larger towns, were of utmost importance for a good development of trade activities. Only after 1876, when the educational system fell within the competence of the state, circumstances gradually improved. A similar, unfavourable situation concerning trade schools was prevalent in Carniola as well. Only the vocational school state law which came into force based on a February 1883 decree enabled the number of vocational schools to rise significantly.

The establishment of a vocational school was of prestigious importance for a town, but at the same time it also denoted a severe financial burden. Aside from the state and province fund and the chamber of trade and commerce the school had to be supported by local supporters such as the township, the trade co-operative, savings banks and individual donors. The state contributed but one third of the necessary funds. It is therefore not unusual that prominent town residents, who could guarantee that the school would be able to realise its yearly curriculum, were invited into the school preparative committee.

Two vocational schools were organised in Bela krajina: in Metlika in the 1890/91 school year, and in Črnomelj in 1909/10. Combined they had sufficient capacities for the schooling of trade apprentices in Bela krajina until World War II. The Metlika vocational school was established on December 15, 1890. It had a preparatory course, the first and the second grade. Yet the establishment of the school did not warrant uninterrupted school work. The school had to fight for finances which were coming irregularly or were late. Even though it should have been the one most interested in the regular function of the school, the domestic trade co-operative cancelled its financial support at times. This was due to an ongoing struggle for the competence and authority in the sphere of education. Since they used to supervise the education of apprentices and the passing of trade assistant examinations in the past, trade masters now felt threatened. The school took over these competencies, and their traditionally guild oriented trade association had to start changing. School teachers, on the other hand, felt neglected and ignored.

During World War I the vocational school in Metlika did not operate, but a trade course was organised for trade apprentices. Yet even when the war was over, the school could not start operating properly. The tradesmen of Metlika were pragmatic people and resisted the expenses they would have to cover once the school reopened. They wanted the state to assume this financial burden, and thus wilfully postponed the reopening of the school. Old antagonisms concerning curriculum competencies between the teachers and the tradesmen flared again, and thus throughout the whole of 1926 the trade co-operative promoted apprentices to the assistant level without the final leaving school certificate of the vocational school, and school teachers were not invited to join the board of examiners. The chamber of commerce, trade and industry had to intervene and promise the funds, providing that the local trade co-operative and the township assured their share as well. Once these assurances were given, the vocational school in Metlika was re-established in June, 1929. Additional funds were contributed by the Dolenjska savings bank, the chamber of commerce, and others.

The parish office of Metlika wanted to take part in the newly established school curriculum, feeling that aside from the theoretical professional education the pupils needed a religious one as well. But the trade co-operative board members voted against this proposal. Even though the school resumed its activities in the 1928/29 school year, the old disagreements between the school and the trade co-operative blazed up again, and the co-operative kept reducing its financial support. Due to a financial crisis a few years later the school faced a possible closure. But since the authorities planned to close all schools with fewer than fifty pupils in the 1934/36 school year, replacing them with professional courses, the trade school in Metlika was about to lose its status anyway. In 1936 it was thus renamed the Metlika Township Technical School. It was financed locally and continued to operate until the beginning of World War II. After the war, with the onset of new, harsher times for private tradesmen, the school did not resume its work.

⁴⁴ ARS, TOI, fasc. 100/2, L-R. Posamezne. Prošnja za denarno podporo strokovno nadaljevalni šoli v Metliki, poslana Zbornici TOI 25.11.1940.

O čem smo pisali v Zgodovinskem časopisu ...

... pred petimi desetletji?

O volitvah v državni zbor moremo govoriti prav za prav šele od leta 1873. dalje, ker so do tega leta volili poslance v dunajski parlament deželni zbori. Slonele so v začetku na načelih omejene in neenake volivne pravice: volivci so bili razdeljeni v volivne razrede, tako za veleposestvo, za mesta in trge in za kmetско prebivalstvo posebej.

(Vasilij Melik, Volitve v Trstu 1907–1913, ZČ 1, 1947, str. 70)

... pred štirimi desetletji?

Po ponovni naselitvi na Kočevskem Rogu je začel s svojo ekonomsko vojaško politiko tudi Glavni štab NOV in POS. Pomladi 1943 je bil ustanovljen Ekonomski odsek Glavnega štaba, ki je imel poleg skrbi za prehrano tudi skrb za opremo NOV. V svoji okrožnici določa Ekonomski odsek, da se bo morala NOV odslej dalje glede prehrane obračati na gospodarske referente, posebej pa poudarja, naj se izogiba rekvizicijam, naj omeji konzum mesa, katerega dnevni obrok ne sme presegati 300 gramov.

(Metod Mikuž, Pregled gospodarske dejavnosti v narodnoosvobodilni borbi v Sloveniji, ZČ 10–11, 1956–1957, str. 243)

... pred tremi desetletji?

Prav v tej vlogi in pomenu trgovine iz habsburških dežel z Italijo je gledati tudi poglavitno osnovo za precej širokopotezno zamišljeni načrt nadvojvode Ferdinanda. Izbira Ljubljane in Beljaka za vmesne postaje na poti iz Italije proti habsburški Nizozemski torej nikakor ni bila pogojena samo s prometno geografskih vidikov. Oba kraja sta bila tudi važni izhodišči za trgovino proti Italiji.

(Ferdo Gestrin, O nameravani trgovski poti iz Ancone in Pesara v Italiji na Nizozemsko prek Ljubljane za Ferdinanda I., ZČ 21, 1967, str. 203)

... pred dvema desetletjema?

Že prve dni januarja 1575 je Ferhat beg šel prek meje proti Cetinu in nato ob Korani proti Budačkemu. 7. januarja je prišlo do bitke, v kateri je bil Ivan Auersperg s svojo vojsko premagan, toda sam je uspel pobegniti. Nevarnost pa je bila, da vpadejo Turki tudi na Kranjsko, kar kaže sporočilo 13. januarja, temu je sledilo podobno sporočilo 28. januarja iz Žužemberka.

(Vasko Simoniti, Prispevek k poznavanju turških vpadov v letih od 1570 do 1575, ZČ 31, 1977, št. 4, str. 499)

... pred desetletjem?

Zgodnjekrščanske raziskave na ozemlju SR Slovenije in Istre so v zadnjem desetletju doživele pomemben razvoj. Zlasti velja poudariti napredek zgodnjekrščanske arheologije, pa tudi zgodovinske raziskave, ki se v znatni meri opirajo na izsledke arheologije, so v celoti gledano precej napredovale.

(Rajko Bratož, Razvoj zgodnjekrščanskih raziskav v Sloveniji in Istri v letih 1976–1986, ZČ 41, 1987, št. 4, str. 681)

* * *

To in še mnogo drugega zanimivega branja poiščite v starejših zvezkih Zgodovinskega časopisa, ki jih vse dobite na upravi ZČ!